

TERESA KUCHARSKA

RYSZARD ZAMORSKI

Wydział Rolniczy Akademia Techniczno-Rolnicza
w Bydgoszczy

UPOWSZECHNIENIE PRZYKŁADÓW GOSPODARNOŚCI W ROLNICTWIE. OGÓLNOPOLSKI KONKURSU „ROLNIK – FARMER ROKU”

Wolnorynkowa gospodarka jest dla polskich rolników poważnym wyzwaniem. Sprostają mu ci, którzy dzięki pomysłowości, inicjatywie i rozumnemu działaniu potrafią dostosować swój warsztat pracy do zmieniającego się rynku i nowych realiów. Wychodząc z tego założenia w 1995 roku Międzynarodowe Targi Pomorza i Kujaw w Bydgoszczy wystąpiły z inicjatywą zorganizowania pierwszej edycji konkursu „Rolnik – Farmer Roku”, którego celem było pokazanie i promowanie wśród rolników przykładów gospodarności, zaradności i pomysłowości, postaw aktywnych i otwartych. Udowodnienie za pomocą żywych przykładów, że również na wsi można żyć, pracować i odnosić sukcesy.

1. Organizacja konkursu

W roku bieżącym Konkurs „Rolnik – Farmer Roku” już po raz szósty mobilizował producentów rolnych i organizatorów rankingu do współzawodnictwa o tytuł najlepszego. Wydział Rolniczy ATR w Bydgoszczy od początku włączył się aktywnie w organizację tego ogólnopolskiego konkursu.

Pierwsza edycja konkursu swoim zasięgiem objęła ówczesne województwo bydgoskie. Idea konkursu okazała się bardzo trafna. W następnym, 1996 roku zasięg konkursu rozszerzono na cały kraj. Od samego początku patronat honorowy nad konkursem objęli Minister Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej (obecnie Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi) i Prezes Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa. Od dwóch lat również Jego Magnificencja Rektor ATR dołączył do grona kapituły honorowej.

Konkurs cieszy się stałym i szerokim zainteresowaniem mediów, a znany i poczytny Miesięcznik Nowoczesnego Rolnictwa *top agrar polska* objął dwukrotnie patronat prasowy.

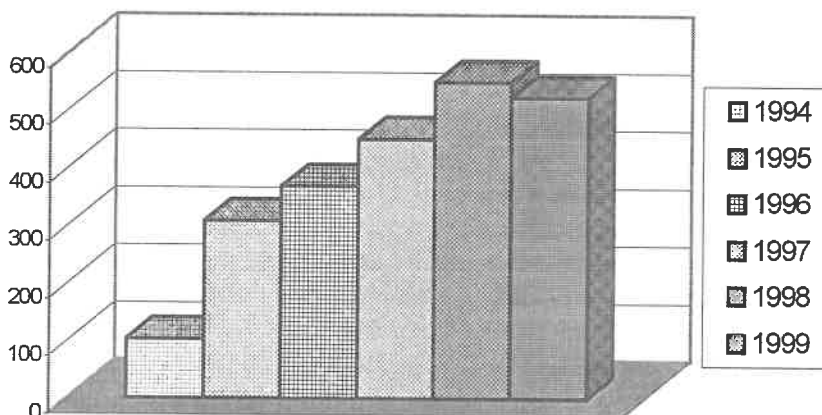
Konkurs „Rolnik – Farmer Roku” organizowany jest z myślą o najaktywniejszych, najlepiej gospodarujących rodzinach oraz ich naśladowcach. Jest rozgrywany raz do roku. Przez pięć pierwszych edycji najlepszych rolników wybierano w dwóch kategoriach: do 100 ha i powyżej 100 ha. Wobec pojawiających się trudności, w obiektywnej ocenie różnorodnych warunków gospodarowania oraz osiągnięć poszczególnych gospodarstw, w roku ubiegłym postanowiono rozstrzygać konkurs w czterech kategoriach:

- I** – rolnicy gospodarujący na areale do 20 hektarów użytków rolnych,
- II** – rolnicy gospodarujący na areale od 20 do 100 hektarów użytków rolnych,
- III** – rolnicy gospodarujący na areale powyżej 100 hektarów użytków rolnych,
- IV** – ogrodnicy i sadownicy.

Znalezienie i wyłonienie najlepszych rolników, w czasach dekonjunktury w rolnictwie, jest niezmiernie ciekawym, a czasami też bardzo trudnym zadaniem dla Kapituły Konkursu, w skład której wchodzi pracownicy naukowcy Wydziału Rolniczego ATR, przedstawiciele Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa, Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa oraz Międzynarodowych Targów Pomorza i Kujaw. W pracach kapituły uczestniczył trzykrotnie redaktor naczelny miesięcznika „top agrar Polska”. Kapituła zanim wyda ostateczny werdykt analizuje szczegółowo nadesłane zgłoszenia konkursowe, po czym odwiedza gospodarstwa zakwalifikowane do finału.

Rys. 1

Rolnicy zgłoszeni do konkursu w poszczególnych latach

Kandydatów do tytułu „Rolnika – Farmera Roku”, po wstępnej kwalifikacji przeprowadzonej na swoim terenie, zgłaszają przedstawiciele urzędów samorządowych i instytucji (ODR, OT AWRSP) wypełniając specjalnie to tego celu przygotowane ankiety.

Ankieta zawierała następujące zagadnienia problemowe:

- ogólną charakterystykę produkcyjno-organizacyjną,
- stan i wyposażenie w maszyny i urządzenia rolnicze,
- skalę dokonanych zmian w technologii produkcji roślinnej i zwierzęcej,
- analizę aktualnego stanu potrzeb i zamierzeń w zakresie funkcjonowania i rozwoju gospodarstwa,
- zakres i źródła pozyskiwania informacji rynkowych, technologicznych, usługowych i z zakresu ochrony środowiska,
- marketing gospodarstwa i jego osiągnięcia,
- opinie na temat szans i zagrożeń polskiego rolnictwa w integracji z Unią Europejską.

Ankieta jest pierwszą informacją o rolnikach docierającą do Kapituły Konkursu.

W pierwszym etapie ankietę wypełnia osoba typująca, przy udziale rolnika zgłaszanego do konkursu. Na podstawie nadesłanych wniosków (ankiet) Kapituła Konkursu wyłania po kolei: ćwierćfinalistów, półfinalistów oraz finalistów konkursu. Następnie komisja utworzona z członków szerokiej kapituły wizytuje gospodarstwa zakwalifikowane do finału. W czasie tych wizytacji zbierany jest obfity materiał faktograficzny (zdjęcia, film video) oraz zbierane dane dodatkowe w formie wywiadu kierowanego. Wszelkie zgromadzone informacje są prezentowane na posiedzeniu Kapituły w pełnym składzie w gmachu Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Dyskusja przebiega tak długo aż wszyscy głosujący wyrobią sobie opinię co do prezentowanych kandydatur. Głosowanie jest tajne, a wynik zapada zwykłą większością głosów.

W roku 1997 tytułem eksperymentu rolnicy indywidualni mogli zgłaszać się bezpośrednio do organizatorów wypełniając ankietę wydrukowaną w miesięczniku *top agrar polska*. Procedura ta została uruchomiona obok normalnego trybu kwalifikacji rolników w terenie. Wszystkie nadesłane ankiety traktowane były w jednakowy sposób. Na posiedzenie finałowe Kapituły redakcja zebrała głosy czytelników, którzy przesyłając kupony konkursowe mogli wskazać swoich kandydatów na podstawie charakterystyk finalistów opublikowanych uprzednio w *top agrar polska*, po wizytacji ich gospodarstw. Regulamin konkursu został tak zmieniony, by uwzględniać głosy czytelników. Ich głosami dysponował redaktor naczelny miesięcznika. W trakcie głosowania okazało się, że opinie czytelników pokryły się w sposób doskonały z werdyktem Kapituły.

Podstawowym kryterium oceny kandydatów w poszczególnych kategoriach jest efektywność gospodarowania mierzona wydajnością i uzyskiwanymi dochodami. Premiowane są osiągnięcia wynikające ze zdecydowanie nowoczesnego gospodarowania, nawet w niesprzyjających warunkach przyrodniczych i rynkowych oraz poszanowaniem dla środowiska. Docenia się tych rolników, którzy

umieją godzić reguły gry rynkowej z kosztami i poziomem produkcji oraz wydajnością pracy.

Najlepsi rolnicy promowani są szeroko w czasopiśmie o tematyce rolniczej, przeprowadzane są z nimi wywiady radiowe i telewizyjne. Gospodarze ci są naturalnymi liderami społeczności lokalnych, a często nobilitacja związana z ich wyróżnieniem do takiej roli ich predestynuje. Według Wawrzyniaka [Wawrzyniak 2000] „lider ze względu na swoją wiedzę, doświadczenie, cechy osobowości, a także autorytet i prestiż, stanowi dla innych wzór do naśladowania i którego rady, poglądy, opinie, bądź zastrzeżenia uznawane są za ważne informacje kształtujące zachowania i wpływające na postępowanie innych ludzi”.

2. Charakterystyka gospodarstw biorących udział w konkursie

Informacje o gospodarstwach biorących udział w Ogólnopolskim Konkursie „Rolnik – Farmer Roku” stanowią cenny materiał badawczy [Kucharska 1999]. W gospodarstwach zakwalifikowanych do finału dodatkowo przeprowadzono wywiady kierowane, w celu uzyskania opinii rolników dotyczących szeregu problemów związanych z funkcjonowaniem gospodarstw.

Badaniami objęto 228 gospodarstw z całego kraju zgłoszonych do konkursu w roku 1998. W badanej populacji najwięcej było gospodarstw o powierzchni 31-50 ha, przy czym średnia wielkość gospodarstw w Wielkopolsce i Kujawach wynosiła 74 ha, a w regionie południowym 22,1 ha. Właściciele-kierownicy badanych gospodarstw mają najczęściej 30-49 lat. Badani rolnicy w większości posiadają wykształcenie średnie lub zasadnicze rolnicze.

Większość rolników (87%) prowadzi produkcję zwierzęcą, której podporządkowana jest produkcja roślinna, pozostali nastawieni są wyłącznie na produkcję roślinną (tabela 1).

Analizując strukturę organizacji produkcji stwierdzono, że we wszystkich gospodarstwach wśród roślin uprawnych dominują zboża, niezależnie od wielkości gospodarstwa i jego położenia. W strukturze okopowych dominują ziemniaki, natomiast buraków najwięcej uprawia się w Wielkopolsce i na Kujawach. W badanych gospodarstwach intensywna produkcja roślinna jest dostosowana do samozaopatrzeniowych funkcji gospodarstw. Obsada zwierząt niezależnie od koniunktury utrzymuje się w badanych gospodarstwach na wysokim poziomie. Około 40% gospodarstw prowadzi produkcję trzody chlewnej, a ponad 31% chów bydła.

Tabela 1

Struktura zasiewów i obsada inwentarza żywego badanej populacji rolników

Regiony	Zboża (ha), w tym:			Okopowe (ha), w tym:			Obsada inwentarza żywego (SD/100 ha UR)		
	ogółem	pszenica	żyto	ogółem	ziemniaki	buraki	ogółem	bydło	trzoda
Północno-Zachodni	58,0	31,0	20,0	25,0	15,0	8,6	95,6	48,0	46,5
Południowy	43,8	16,2	5,1	19,2	15,1	3,6	54,6	39,0	40,5
Wielkopolska i Kujawy	59,5	30,0	26,5	35,0	17,8	15,0	108,9	66,3	40,5
Centralny	47,7	29,0	26,5	37,0	20,8	12,5	85,6	52,3	29,6
Wschodni	59,0	37,9	14,3	26,0	15,0	7,3	83,3	54,5	27,2

Źródło: Badania własne.

Gospodarstwa zgłoszone do konkursu osiągają zwykle wysokie plony i wydajność zwierząt, wyższe niż średnia w kraju i średnie dla danego regionu.

Tabela 2

Plony (dt/ha) i produktywność zwierząt (mleko - w l/ha UR, żywiec - kg/ha UR) oraz skala produkcji towarowej w poszczególnych regionach

Wyszczególnienie	Regiony				
	północno-zachodni	południowy	Wielkopolska i Kujawy	centralny	wschodni
Plony podstawowych ziemiopłodów (dt/ha):					
4 zboża,	51,6	49,2	58,2	56,3	46,2
ziemniaki	240,0	180,0	280,2	210,0	230,8
buraki cukrowe	501,0	320,0	530,2	380,0	312,0
Produkcyjność mleka	1564	1052	1620	1530	1254
Produkcja żywca	560	310	640	520	442

Źródło: Badania własne.

Jednym z istotnych czynników stymulujących rozwój gospodarstw jest ich wyposażenie w maszyny i narzędzia rolnicze, a także cała infrastruktura techniczna. Badania wskazują na wyraźną tendencję wzrostu zainteresowania problemami technicznego wyposażenia gospodarstw.

W odpowiedzi na pytania dotyczące wyposażenia w urządzenia i sprzęt mechaniczny okazało się, że dla 42% gospodarstw jest ono wystarczające do aktualnej produkcji, a dla 45% uznane jest jako średnie. Pozostała grupa ocenia ten stan jako niski. Rolnicy z regionu północno-zachodniego, a także Wielkopolski i Kujaw w większości oceniają stan techniczny swoich gospodarstw jako

bardzo dobry lub dobry. Najgorzej oceniają pod tym względem swoje gospodarstwa rolnicy z południowej i wschodniej części kraju.

Okazuje się, że najlepsi rolnicy są prekursorami naszego rolnictwa. Właśnie takie gospodarstwa z pewnością wytrzymują i wytrzymają w przyszłości ostrą konkurencję z dotowanymi gospodarstwami unijnymi. Wśród finalistów z reguły nie spotyka się osób bez zakończonej edukacji co najmniej na poziomie szkoły średniej. Producenci ci mają ugruntowane poglądy na otaczającą ich rzeczywistość i dobrze sobie w niej radzą. Nie obawiają się wejścia Polski do Unii Europejskiej, postrzegając Europę Zachodnią jako szansę, a nie zagrożenie. Potrafią dobrze liczyć i spodziewają się konkretnych korzyści zagwarantowanych w polityce rolnej UE. Większość z nich wskazuje na ogromne zapotrzebowanie na wszelkie informacje dotyczące funkcjonowania rolnictwa w poszczególnych krajach Unii, a także jej polityki rolnej.

3. Laureaci VI edycji konkursu

Laureatami VI edycji Konkursu „Rolnik – Farmer Roku’99” zostali:

Kategoria I	<i>Andrzej Frąckiewicz</i> z Wiąga (woj. kujawsko-pomorskie), zgłoszony przez Urząd Miejski w Świeciu,
Kategoria II	<i>Fryderyk Ditterla</i> z Przedwojowa (woj. dolnośląskie), zgłoszony przez Urząd Gminy w Kamiennej Górze,
Kategoria III	<i>Henryk Antoni Lipski</i> z Góry (woj. pomorskie), zgłoszony przez AWRSP O/T w Gdańsku,
Kategoria IV	<i>Maciej Mularski</i> z Różanek (woj. lubuskie), zgłoszony przez AWRSP O/T w Gorzowie Wlkp.

4. Organizacja uroczystości finałowej

Wydział Rolniczy ATR zwykle aktywnie współorganizuje uroczystość zakończenia konkursu. W tym roku zaplanowano ją na 25 lutego. Spotkania za-inaugurowano konferencją zorganizowaną w ATR nt. „Szanse i zagrożenia polskiego rolnictwa wobec integracji z Unią Europejską”. Udział w konferencji wzięli rolnicy z całej Polski wytypowani do konkursu. Referaty wygłosili pracownicy naukowcy Wydziałów Rolniczego i Zootechnicznego ATR oraz SGH z Warszawy, a także przedstawiciele Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, AWRSP, ARiMR, Kujawsko-Pomorskiego Rynku Hurtowego.

Po konferencji, w Filharmonii Pomorskiej, odbyła się uroczystość ogłoszenia wyników, połączona z koncertem i uroczystym bankietem.

5. Sponsorzy

W działaniach związanych z konkursem dużą rolę do spełnienia mają sponsorzy. Bez nich konkurs nie mógłby być rozgrywany. Skład jednostek sponsorujących jest co roku różny. Wynika to z celów i zamierzeń firm i instytucji. Nie zmieniają się tylko formy i możliwości promocji sponsorów w wydawnictwach konkursowych oraz podczas uroczystości finałowych. Obejmują one: pokazy, wykłady, demonstracje na polach rolników nagrody w postaci produktów i usług firm, pokazy w mediach przy okazji prezentacji rolników, itp.

6. Kontakty i możliwości współpracy

Niezmiernie istotny jest kontakt z wyróżnionymi rolnikami, który organizatorzy konkursu utrzymują przez cały czas. Dzięki ich życzliwości prowadzone są badania naukowe, które pozwalają wyciągać interesujące wnioski dotyczące tej grupy rolników. Korzystając z ich fachowości wizytujemy najlepsze gospodarstwa z gośćmi z zagranicy oraz umieszczamy praktykantów, także tych z zagranicy. Nasi zagraniczni goście chętnie zwiedzają te gospodarstwa i podejmują bardzo ciekawe dyskusje dotyczące sytuacji rolnictwa w różnych krajach. Na rzecz rolników z kolei organizowane są konferencje, wycieczki studyjne, a także pomoc i konsultacje fachowe. Jest to więc swoisty modelowy przykład bezpośredniej współpracy nauki z praktyką, przynoszącej wymierne efekty.

7. Klub laureatów konkursu

Podjęto działania w celu sformalizowania dotychczasowych rozlicznych kontaktów, które zaistniały pomiędzy rolnikami uczestniczącymi w konkursie. Idea by najlepsi rolnicy stworzyli własne lobby, pomagające prezentować ich problemy oraz propozycje dobrych rozwiązań, powinna znaleźć wkrótce finał w rejestracji stowarzyszenia.

8. Podsumowanie

Konkurs „Rolnik – Farmer Roku” jest wyrazem troski organizatorów o poziom i jakość procesów dotyczących zmian w rolnictwie polskim. Pokazywanie przykładów gospodarności i przedsiębiorczości, jasno zaznaczających się w ogólnie trudnej rzeczywistości i codzienności rolnictwa polskiego, służy przede wszystkim promocji najlepszych, ale także ma uświadamiać wszystkim istniejący potencjał drzemący na polskiej wsi. Laureaci konkursu to najlepsza wizytówka przemian jakie następują w rolnictwie. Jest to jednocześnie dowód na to, że są w Polsce gospodarze, którzy już dziś mogą konkurować ze swoimi kolega-

mi z Unii Europejskiej. Takich ludzi musimy promować, aby ich przykład pokazywał drogę innym.

LITERATURA

Kucharska T.: Techniczne uwarunkowania produkcji rolniczej w rozwojowych gospodarstwach rolnych. Roczniki Naukowe SERiA, Rzeszów 1999, s. 449-455.

Wawrzyniak B.: Doradztwo w agrobiznesie. Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna we Włocławku, Włocławek 2000, s. 107.